

BAYTÂR

(البطار)

Abdürrezzâk b. Hasen b. İbrâhîm
el-Baytâr el-Meydânî ed-Dımaşkî
(1837-1917)

Suriyeli din âlimi, edip, şair ve tarihçi.

isminden sonra Baysungurî nisbesini kullanırdı. Baysungur'un bugün Türkistan'da özel ellerde bulunan bazı levhalarının başka kitâbe olarak en meşhur eseri, Meşhed'de annesinin 1430'da yaptırdığı ve Türk-İran mimarisinin şaheserlerinden olan Gevherşad Camii'nin (Mes-cid-i Gevherşâd) güney eyvanı üstüne yirmi yaşındayken yazdığı metrelerce uzunluğundaki yazıdır. Önemli bir eseri de muhakkak hattıyla yazdığı büyük boydaki mushaftır. Bu eser, uzun müddet seferlerde ordunun önünde taşınmış, Safevîler zamanında sayfaları koparılarak devletin ileri gelenlerine hediye olarak verilmiştir. Günümüze intikal eden beş altı sayfası Meşhed ve Tahran kütüphanelerinde teşhirde bulunmaktadır.

Baysungur son derece cesur, hoşsohbet, nazik, hükümlerinde âdil, fakir ve yetimlere karşı müşfik bir kişi idi. Fazla içki yüzünden hastalanarak otuz yedi yaşında 7 Cemâziyelâhir 837'de (19 Ocak 1434) Herat civarında Bağ-ı Sefid Sarayı'nda vefat etti. Ölümü üzerine tutulan matem azameti ancak babası Şâhruh, Hüseyin Baykara ve Ali Şir Nevâî'nin vefatında görülmüştür. Cenazesi annesi adına yapılan medresede defnedildi. 1980'deki çarpışmalarda eski şehir çok zarar gördüğü için mezarın bugünkü durumu belli değildir.

Baysungur'dan sonra Herat'ta oğulları Alâüddevle ile Bâbü Mirza onun yolunda yürümüşlerse de o döneme ait eserlerdeki asalet ve güzelliğe bir daha ulaşamamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Kummî, *Gülîstân-ı Hüner*, nâşirin önsözü, s. 19, 37, 38, 39, ayrıca bk., s. 27, 28, 30, 59; Âlî, *Menâkıb-ı Hünerverân*, s. 28-31, 141-142; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1306, s. 60-61; Browne, *LHP*, III, 108, 366, 380, 385-387, 395-396, 400, 424, 427, 438, 453, 473, 499-501; Abdülmuhammed Alizâde İrânî, *Peydâyiş-i Hatt u Hattâtân*, Kahire 1345, s. 142-144; Beyânî, *Hoş-nûvîsân*, II, 312; L. Binyon — J. V. S. Wilkinson — B. Gray, *Persian Miniature Painting*, London 1933, s. 50-59, 68-71; A. U. Poppe, *A Survey of Persian Art*, Oxford 1939, V, 888-911; Rypka, *HLL*, s. 157, not 77; Habîbullah Fezâilî, *Atlas-ı Hatt*, İsfahan 1391, s. 206, 324, 456, 458; Hüseyin Nahcivânî, "Târîh-i Peydâyiş-i Kur'ân-ı Büzürg be-Hatt-ı Zibây-ı Baysungur", *Neşriyye-i Dânişgede-i Edebiyyât ve 'Ulûm-i İnsânî*, IV, Tebriz 1337, s. 329-331; Zeki Velidi Togan, "Büyük Türk Hükümdarı Şâhruh", *TDED*, III/3-4 (1949), s. 528-537; a.mlf., "Baysungur", *IA*, II, 428-430; a.mlf., "Herat", a.e., V/1, s. 435-436; M. Kemal Özergin, "Temirli Sanatına Ait Eski Bir Belge: Tebrizli Ca'fer'in Bir Arzı", *STY*, VI (1974-75), s. 474-476; H. R. Roemer, "Bâysonğor", *Elr*, IV, 6-9; Dj. Khaleghi Motlagh, "Bâysonğori Şâh-nâma", a.e., IV, 9-10.

ALİ ALPARSLAN

Baytâr

ğı soruşturma sonucunda bu iddianın asılsız olduğu anlaşıldı. Aynı yıl İstanbul'da iken şeyhülislâmlık makamı tarafından Suriye'nin büyük merkezlerinde müftü veya kadî olması için yapılan teklifi kabul etmeyerek Şam'a döndü. Burada Meydan mahallesindeki Kerîmüddin Camii'nde bir yandan vaaz vermeye, diğer yandan cami civarındaki evinde özel mahiyette ilmî sohbetler düzenlemeye başladı. 1909'da Sultan Reşad'ın tahta çıkış töreninde Suriye'yi temsil etti. Müsiki sahasında daengin bilgisi olan Baytâr 10 Rebîülevvel 1335'te (4 Ocak 1917) Şam'da vefat etti.

Eserleri. 1. *Hilyetü'l-beşer* fî târîhi'l-karnî's-şâlis* aşer*. Muhibbî'nin *Hulâsa-tü'l-eşer* ve Murâdî'nin *es-Silkü'd-dürr* adlı eserleri örnek alınarak yazılan bu kitapta meşâyihin hal tercümeleri ve eserleri söz konusu edilmiş, onlardan nakledilen bazı garip menkıbeler ve bir takım bid'atlar anlatılmıştır. Çağı ve çağdaşları hakkında değerli bilgiler veren Baytâr'ın bu eseri, o dönemi dinî, ilmî, fikrî ve sosyal yönden incelemek isteyen araştırmacılar için önemli bir kaynaktır. *Hilyetü'l-beşer*, eser üzerinde yayımlanmamış bir ihtisar çalışması bulunan yazarın torunu ve Arap Dili Akademisi (Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye) üyesi Muhammed Behcet el-Baytâr tarafından neşredilmiştir (I-III, Dımaşk 1961-1963). 2. *el-Mebâhişü'l-gurer fî hükmi's-şu-ver*. Peygamber ve evliyanın resimleri-nin yapılmasına karşı çıkan Baytâr bu maksatla bu eseri yazmıştır. Saîd el-Bâbî *Ahkâmü't-taşvîr* adlı eserinde Baytâr'a özel bir bölüm ayırmıştır. 3. *er-Rihle*. Hicaz ve Kudüs'e yaptığı ziyaretlerle ilgili hâtıralarını topladığı eseridir. 4. *Şerhu'l-'Akîdeti'l-İslâmiyye*. Mahmud Hamza Efendi'nin eserinin şerhidir. 5. *el-Münne fi'l-'amel bi'l-Kitâb ve's-Sünne*. 6. *el-Lüm'a fi'l-iktidâ hâle't-teşehhüd min şalâti'l-cumu'a* (henüz yayımlanmamış olan son dört eseri için bk. Kehhâle, V, 217; Muhammed Abdüllatif Sâlih el-Ferfûr, s. 176).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdürrezzâk el-Baytâr, *Hilyetü'l-beşer fî târîhi'l-karnî's-şâlis* aşer* (nşr. Muhammed Behcet el-Baytâr), Dımaşk 1961-63, I, nâşirin girişi; Ziriklî, *el-A'lam*, III, 351; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, V, 217; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 410; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cemü'l-mu'errihî-ne'd-Dımaşkuyîn*, Beyrut 1398/1978, s. 401; Kemal Süleyman es-Salîbî, *Müntehabâtü't-târîh li-Dımaşk*, Beyrut 1399/1979, s. 760, 761; *Ma'a'l-Mektebe*, s. 107; Muhammed Abdüllatif Sâlih el-Ferfûr, *A'lamü Dımaşk*, Dımaşk 1408/1987, s. 176.

BEŞŞÂR EL-MELÂZİ